

Голод А. П.

*кандидат географічних наук, доцент,
докторант кафедри менеджменту
Черкаського державного технологічного університету*

Феленчак Ю. Б.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри спортивного туризму
Львівського державного університету фізичної культури*

Holod A. P.

*Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor,
Doctoral Candidate of Management Department
Cherkassy State Technological University*

Felenchak Yu. B.

*Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer of Sport Tourism Department
Lviv State University of Physical Culture*

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

TRANSFORMATION OF RESTAURANT INDUSTRY STRUCTURE OF LVIV REGION

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сучасного стану та структури ресторанного господарства Львівської області. Проаналізовано особливості розвитку ресторанного господарства області протягом 1990–2013 років з урахуванням його регіональної специфіки. Досліджено структурні зміни у функціонуванні закладів ресторанного господарства. Розроблено картосхему територіальної структури ресторанного господарства Львівської області. Окреслено основні проблеми розвитку ресторанного господарства у найближчій перспективі.

Ключові слова: ресторанне господарство, заклад ресторанного господарства, структура ресторанного господарства, ресторани, кафе.

Вступ та постановка проблеми. Ресторанне господарство є прибутковим видом економічної діяльності, що характеризується високими рівнями ліквідності капіталу та конкурентності. У сучасних умовах у ресторанному господарстві простежується існування різноманітних концепцій організації бізнесу, які не лише сприяють розвитку галузі, але й створюють конкурентне середовище, мета якого – сприяти підвищенню рівня якості продукції, залученню більшої кількості споживачів та збільшенню прибутковості.

Перехід України до ринкових відносин спричинив суттєві кількісні та якісні зміни у ресторанному господарстві – змінилася організаційно-правова форма організації ресторанного господарства, що зумовила появу приватного сегменту у цій галузі, збільшилася кількість суб'єктів такої діяльності та значно урізноманітнівся споживчий ринок ресторанної продукції. З огляду на це, дослідження структури та перспектив розвитку ресторанного господарства України та її регіонів є актуальними і мають вагомим практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різноманітних аспектів розвитку ресторанного господарства висвітлені у працях багатьох науковців: В. Архіпова [1], В. Дорошенко, К. Дмитрієвої [2], Н. П'ятницької [3], О. Тімченко, О. Ткаченко [4], Г. Чернові [5] та ін. Однак, незважаючи на існування значного наукового доробку з цієї проблематики, окремі її аспекти,

зокрема дослідження сучасного стану та напрямів розвитку ресторанного господарства України та її регіонів, потребують подальшого наукового вивчення.

Метою статті є дослідження сучасного стану та структури ресторанного господарства у межах Львівської області з урахуванням специфіки його становлення та розвитку у сучасних політичних та соціально-економічних умовах, а також окреслення основних проблем його функціонування у найближчій перспективі.

Результати дослідження. Як зазначають науковці, ресторанне господарство – одна із сфер національної економіки, в якій з самого початку економічних реформ чітко проявилися ринкові відносини [1; 4]. У сучасній науковій термінології під терміном «ресторанне господарство» розуміють вид економічної діяльності суб'єктів господарської діяльності щодо надання послуг із задоволення потреб споживачів у харчуванні з організацією дозвілля або без нього [2].

У господарсько-організаційному відношенні ресторанне господарство об'єднане з торгівлею, оскільки реалізація продуктів харчування в закладах харчування відображає роздрібний товарооборот, що є складником загального товарообороту державної і кооперативної торгівлі. За характером організації виробництва підприємства ресторанного господарства схожі з підприємствами харчової промисловості. Однак за способом реалізації продукції ресторанне господарство відрізняється від під-

приємств харчової промисловості та роздрібною торгівлі, оскільки тут, поряд з реалізацією продукції, організується її споживання, а також надання населенню різних видів послуг [5].

Ресторанне господарство спеціалізується водночас на виробництві і реалізації продуктів харчування, організації їх споживання населенням безпосередньо на підприємствах галузі – їдальнях, кафе, ресторанах, тобто там, де ці продукти (страви) приготовано. До сфери ресторанного господарства входять такі типи закладів: ресторан, бар, кафе, кафетерій, їдальня, закусошна, буфет, фабрика-заготівельня, фабрика-кухня, домова кухня, а також заклади, які постачають готові страви та надають послуги мобільного харчування [6].

В Україні сформувався комплекс підприємств ресторанного господарства зі значними регіональними відмінностями, у якому Львівська область займає ключові позиції, зумовлені її вигідним розташуванням, рівнем соціально-економічного розвитку, господарською спеціалізацією, туристичною привабливістю та багатьма іншими факторами. Загалом, розвиток ресторанного господарства Львівської області, як і в Україні в цілому, протягом останніх років характеризувався стійкою негативною тенденцією згортання мережі ресторанних закладів, яка виявилася у 1990-х роках минулого століття і триває до нашого часу (рис. 1).

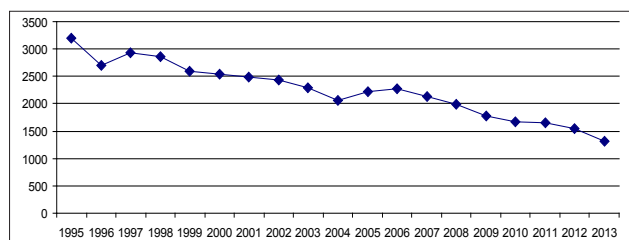

Рис. 1. Кількість закладів ресторанного господарства Львівської області у 1990–2013 рр., тис. одиниць

Джерело: складено за [7]

Загальне скорочення мережі закладів громадського харчування в регіоні пояснюється закриттям неконкурентних у сучасних ринкових умовах типів закладів: виробничих і загальних їдалень, службових буфетів та ін. Згортання мережі цих закладів найбільше проявилось у малих і середніх містах регіону, в обласних центрах більшість таких закладів вдалося зберегти або компенсувати їх втрати більш конкурентними типами закладів швидкого харчування.

За даними офіційної статистики станом на 1.01.2014 у межах Львівської області функціонував 1 321 об'єкт ресторанного господарства, що на 226 об'єктів менше, ніж у попередньому році. За показником кількості закладів ресторанного господарства область була на 5-му місці серед регіонів України після м. Києва, Харківської, Донецької областей та АР Крим, а її забезпеченість такими закладами з розрахунку на 10 000 ос. становила 5,2 і перевищувала загальнодержавний показник (4,5 закладу на 10 000 ос. населення) [8]. Зазначимо, що у 2011 р., ще до проведення футбольного чемпіонату Євро-2012, у межах Львівської області функціонувала найбільша в Україні кількість закладів ресторанного господарства – 618, що становило 13% від їх загальнодержавної кількості та фіксувалася найвищою забезпеченістю ресторанами підприємствами на 10 000 населення (2,43), яка перевищувала вищезгадані показники у м. Києві та АР Крим (1,97 і 1,91 відповідно).

Аналізуючи кількість закладів ресторанного господарства у розрізі адміністративно-територіальних одиниць області, можна сказати, що у 2013 р. їх найбільша кількість традиційно фіксувалася у межах м. Львів (741 заклад), Дрогобицького (108) та Сокальського (83) районів області, а найменша – у Турківському (6), Перемишлянському (5) і Старосамбірському (4) районах.

Скорочення спостерігається й у показниках місткості ресторанних закладів області (рис. 2). Так, зокрема, якщо у 1995 р. місткість ресторанних закладів регіону становила 208,2 тис. місць, то у 2000 р. величина цього показника зменшилася до 128,3 тис. місць. Зменшення місткості тривало і впродовж 2005–2013 рр.: у 2005 р. місткість ресторанних закладів становила 117,7 тис. місць, у 2012 р. – 94,4, а впродовж 2013 р. скоротилася до 83,8 тис. місць.

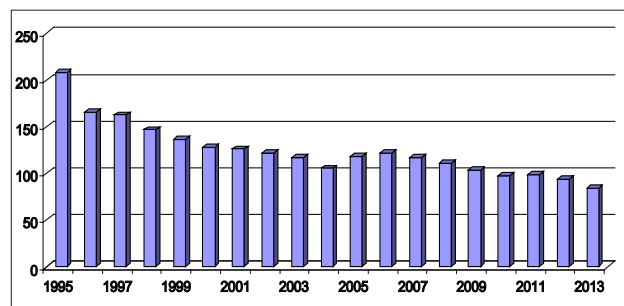

Рис. 2. Кількість місць у закладах ресторанного господарства Львівської області у 1995–2013 рр.

Джерело: складено за [7]

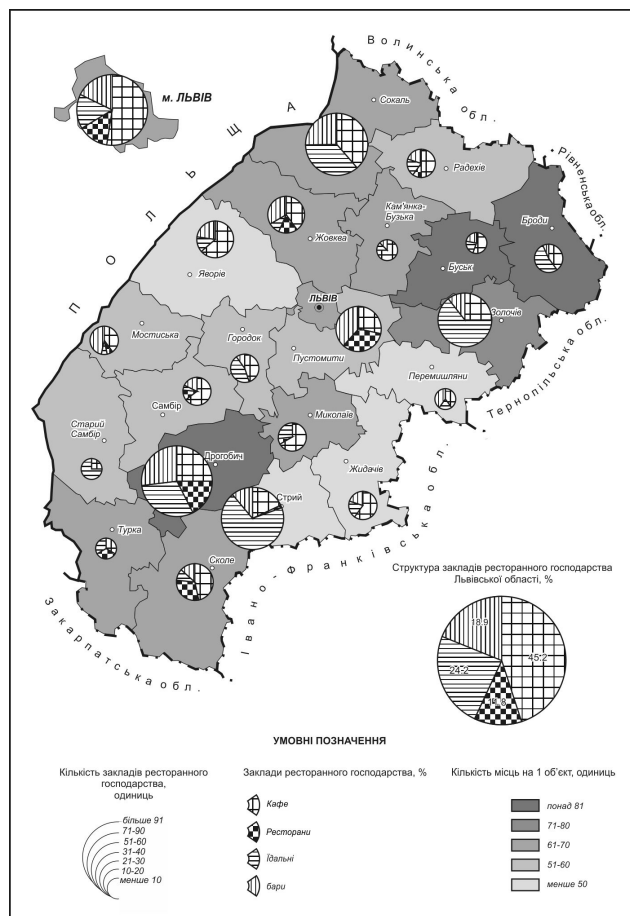
Якщо говорити про територіальний розподіл закладів за місткістю за адміністративними одиницями області у 2013 р., то лідерами за показником місткості закладів ресторанного господарства є м. Львів (46,3 тис. місць), Дрогобицький та Сокальський райони області (9,6 і 5,2 тис. місць відповідно). Найменші показники місткості закладів ресторанного господарства спостерігалися у Турківському (0,4), Перемишлянському (0,2) і Старосамбірському (0,2) районах.

Негативні тенденції розвитку галузі, які спостерігаються протягом останнього часу, знаходять відображення у структурі ресторанного господарства досліджуваного регіону. На території Львівської області розташовані різні типи підприємств ресторанного господарства, найбільш прибутковими та розповсюдженими серед яких є ресторани, кафе, бари та їдальні.

Станом на 1.01.2014 у межах Львівської області функціонувало 155 ресторанів, 596 кафе, 249 барів, 319 їдалень [7]. У структурі закладів ресторанного господарства області найбільшу частку від їх загальної кількості займають кафе, закусошні і буфети (45,2%), що обумовлено стійким попитом споживачів на продукцію і послуги цих підприємств, а найменшу ресторани (11,8%). Якщо порівнювати аналогічні показники із попереднім роком, то загальнообласне скорочення кількості ресторанних закладів фіксувалося серед усіх категорій таких закладів, окрім ресторанів. Упродовж зазначеного періоду в області налічувалося 147 ресторанів (9,5% від загальної кількості ресторанних закладів області), 671 кафе (43,4%), 274 бари (17,7%), 453 їдальні (29,3%) [9].

Заклади ресторанного господарства у межах Львівської області розміщені нерівномірно. На основі опрацювання значного масиву статистичних даних нами було створено картосхему територіальної організації ресторанного господарства Львівської області, яка представлена на рисунку 3.

Правильне розміщення підприємств громадського харчування передбачає створення максимальної зручності для населення в організації його харчування за місцем роботи, проживання, відпочинку. При розміщенні таких підприємств важливими є такі фактори, як чисельність населення, його склад і купівельна спроможність, близькість промислових підприємств і житлових масивів, транспортна доступність підприємств галузі та мобільність споживачів їх послуг.

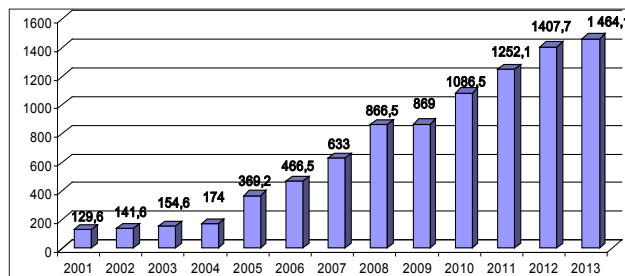

Рис. 3. Територіальна організація ресторанного господарства Львівської області на 1.01.2014

Джерело: складено за [7]

За офіційними даними, спостерігається тенденція зростання обсягу грошового обороту ресторанного господарства в Львівській області: у 2001 р. він становив

129 млн грн, а у 2013 р. – сягнув 1464,1 млн грн (рис. 4), включаючи роздрібний товарооборот підприємств-юридичних осіб та підприємців – фізичних осіб, що здійснюють діяльність з ресторанного господарства. Зазначимо, що з 2005 року оборот ресторанного господарства розраховується з урахуванням даних одноразового суцільного обстеження мережі закладів, що належать фізичним особам – підприємцям.

Рис. 4. Оборот закладів ресторанного господарства Львівської області у 2001–2013 рр., млн грн

Джерело: складено за [7]

Незважаючи на позитивні зміни у функціонуванні національного ресторанного господарства, попит населення на такі послуги залишається низьким, що зумовлено стійким зниженням реальної купівельної спроможності та зміною структури споживчих витрат населення нашої держави. За сучасних економічних умов підприємствам ресторанного господарства доводиться перебудовувати свою роботу, орієнтуючись на більш низькі цінові сегменти пропозиції ресторанної продукції, переглядати стратегії розвитку закладів з метою залучення більшої кількості клієнтів та збільшення прибутковості.

Суттєвою перешкодою для дослідження проблем розвитку сучасної мережі ресторанного господарства є зміни у порядку обліку статистичної інформації в Україні щодо структури та окремих показників діяльності відповідних закладів.

Висновки. Отже, у розвитку ресторанного господарства регіону на сучасному етапі можна визначити дві основні тенденції. По-перше, спостерігається загальний спад у галузі, що відображається у зниженні більшості показників і зумовлений загальними змінами в економіці країни. По-друге, змінюються та активно впроваджуються нові форми організації ресторанного бізнесу, які сприяють розширенню споживчого сегмента ринку ресторанних послуг та підвищенню прибутковості закладів ресторанного господарства.

Список використаних джерел:

- Архипов В.В. Організація ресторанного господарства : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Архипов. – К. : Центр учбової літератури ; Фірма «Інкос», 2007. – 280 с.
- Дорошенко В. Територіальна організація підприємств ресторанного господарства України / Дорошенко В., Дмитрієва К. // Географія. – 2011. – № 58. – С. 27-30.
- П'ятницька Г.Т. Ринки ресторанного господарства України: сучасний стан і перспективи розвитку / Г.Т. П'ятницька // Економіст. – 2004. – № 4. – С. 57-61.
- Ткаченко О.П. Ресторанний бізнес України: проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / О.П. Ткаченко, О.Д. Тімченко. – Режим доступу : http://revolution.allbest.ru/marketing/00428051_0.html.
- Чернова Г.В. Особливості розвитку ресторанного господарства Вінниччини [Електронний ресурс] / Чернова Г.В. – Режим доступу : <http://aokornus.at.ua/JOURNALS/2013.pdf>.
- Організація послуг харчування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://generation.at.ua/load/knigi/organizacija_poslu.
- Головне управління статистики у Львівській області. Офіційний веб-сервер [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://stat.lviv.ua>.

8. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сервер [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Слюсаренко А.М. Сучасний стан та тенденції розвитку ресторанного господарства Львівської області / Слюсаренко А.М., Феленчак Ю.Б. // Ефективні механізми та стратегії управління економікою: від рівня підприємств до рівня країн : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (21-22 березня 2014 р., м. Черкаси). – Черкаси, 2014. – С. 91-95.

Анотація. Стаття посвячена дослідженню сучасного стану та структури ресторанного господарства Львівської області. Проаналізовані особливості розвитку ресторанного господарства області в період 1990–2013 років з урахуванням регіональної специфіки. Досліджені структурні зміни в функціонуванні закладів ресторанного господарства. Розроблена картосхема територіальної структури ресторанного господарства Львівської області. Визначені основні проблеми розвитку ресторанного господарства в найближчій перспективі.

Ключові слова: ресторанне господарство, заклад ресторанного господарства, структура ресторанного господарства, ресторан, кафе.

Summary. The article is dedicated to research of the modern state and structure of restaurant industry in Lviv region. The features of restaurant industry development during 1990–2013 considering its regional specificity are analysed. Structural changes in institutions restaurant functioning industry are investigated. Scheme of Lviv region restaurant industry in territorial structure is developed. The basic problems of restaurant industry development in the nearest perspective are outlined.

Key words: restaurant industry, restaurant industry enterprise, structure of restaurant industry, restaurant, cafe.

УДК 330.8:336.22

Голубка С. М.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів і кредиту
Університету банківської справи*

Чинчик А. А.

*здобувач
Харківського державного автомобільно-дорожнього університету*

Holubka S. M.

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of Finance and Credit Department
University of Banking*

Chynchyk A. A.

*Applicant of
Kharkiv National Automobile Highway University*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРИРОДИ ТА СУТНОСТІ ПОДАТКУ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ДУМЦІ (ДРУГА ПОЛ. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.)

THEORETICAL NATURE FOUNDATIONS AND TAX ESSENCE IN UKRAINIAN ECONOMIC IDEA (THE SECOND HALF. XIX- BEG. XX CENTURIES)

Анотація. У роботі здійснено ретроспективний аналіз та теоретичне узагальнення внеску українських вчених другої половини ХІХ – початку ХХ ст. у національне податкознавство. Висвітлено взаємозв'язок розвитку держави та пошук джерел державних доходів, який визначав напрям і заходи економічної політики. Звернуто увагу на те, що державі завдяки фінансовій владі доступні специфічні примусові публічно-правові способи отримання господарських благ. На основі вивчення історичних джерел узагальнено трактування ролі податків у фінансовому забезпеченні функцій держави та сприяння господарському розвитку і суспільному добробуту. Охарактеризовано концептуалізацію податку як обов'язкового платежу, що супроводжувалася розробленням питань диференціації доходів держави за джерелами, природою, способом стягнення. По мірі утвердження в економіці капіталістичних засад окреслено позицію українських вчених щодо головних джерел оподаткування (майно та дохід), відстоюючи особливе значення останнього. Висвітлено два головні теоретичні підходи щодо трактування природи та сутності податку, що оформилися в українській фінансово-економічній науці другої половини ХІХ ст. Показано важливість та актуальність історичного аналізу податкової системи в тісному зв'язку з еволюцією держави з огляду на сучасні процеси та виклики, що постають перед фінансовою системою та національним господарством України.

Ключові слова: українська фінансово-економічна думка, податкознавство, податок, державні фінанси, ринкова економіка, оподаткування.